

Atay, D. (2022). Türkçenin tarihî metinlerine modern bir bakış: Tonyukuk Yazıtı'nda "öteki" algısı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(43), 1423-1443.

DOI: 10.21550/sosbilder.1101699
Araştırma Makalesi / Research Article

TÜRKÇENİN TARİHÎ METİNLERİNE MODERN BİR BAKIŞ: TONYUKUK YAZITI'NDA "ÖTEKİ" ALGISI*

Dinçer ATAY**

Gönderim Tarihi / Sending Date: 11 Nisan / April 2022

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 13 Haziran / June 2022

ÖZET

Orhon Yazıtları Türklük bilgisinin en temel referans kaynaklarıdır. Kendilik bilgisinin gelecekteki nesillere aktarılması kaygısıyla taşa kazınan sözler, dönemin tarihî gelişmelerine ışık tutar. Tonyukuk'un ağzından verilen yazıttaki aidiyet olgularının varlığı, "öteki" algısını da somutlar. "Kendi"nin dışındaki her şey olarak konum alan "öteki", Tonyukuk Yazıtı'nda da netlik kazanır ve Göktürk devletinin törel iktidarı adına gerçekleştirilen savaşlarla belirlenir. Nitekim yazar özne konumundaki Tonyukuk, ifadelerinde "öteki"nin kim olduğuna dair net bilgiler verir. Farklı Türk boylarıyla da savaşılmış olması, "yakın öteki" algısını gündeme getirecektir. Türk boylarının kendi aralarındaki mücadeleleri var eden yönetme, erk sahibi olma itkisi, Türkler arasındaki yabancılaşma ve öteki algısını belirleyen bir denklemdir. Metin odaklı söylemde yegâne "ötekilik" referansının "birliğe karşı çıkmak" olduğunu söylenebilir. Nihayetinde Çinliler "düşman öteki", "büyük öteki"dir. Çalışmada Tonyukuk Yazıtı'nda şekillenen "ötekilik", Tonyukuk ve Göktürk devleti algısallığında, Göktürk kimliği odağında değerlendirilecektir. Ayrıca "öteki" algısını var eden törel unsurlar ortaya konarak, iktidar - töre denklemi gündeme getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tonyukuk Yazıtı, Göktürk Devleti, kimlik, öteki

* Bu makale, 2020'de *Bilge Tonyukuk Yılı Anısına 3. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi*'nde sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kars / TÜRKİYE, dinceratay@gmail.com

Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi
Uludağ University Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences
Cilt: 23 Sayı: 43 / Volume: 23 Issue: 43

A Modern Perspective to Turkish Historical Text: The Perception of The "Other" in The Tonyukuk Inscriptions

ABSTRACT

The Orkhon inscriptions are the main referential source for the knowledge of Turkish studies. The statements inscribed on stones for handing down the knowledge of selfhood to posterity shed light on the historical developments of the era. The presence of concepts of belonging in this inscription as expressed by Tonyukuk naturally indicates the perception of the "other". The perception of the "other" in the Tonyukuk inscription is defined through the wars that were fought in the name of the traditional power of the Göktürk Khaganate. The "other" that becomes evident in this inscription should be assessed based on Tonyukuk's knowledge, experience, and discourse. As a matter of fact, Tonyukuk as the author conveys clear information on who the "other" is. The fact of having fought against different Turkish tribes as well will bring the perception of the "close other" to the fore. The impulse of dominating and having power, which led to the struggles among Turkish tribes, is an equation that identifies the alienation and the perception of the other among the Turks. As for the text-based discourse, the only reference to "otherness" can be said to be the "opposition to the unity". Eventually, the Chinese are the "enemy other", the "big other". The present study will address the perception of the "other" that appears in the Tonyukuk inscription from the viewpoint of Tonyukuk, the author, and the Göktürk Khaganate of the Göktürk identity. The study will also reveal the traditional elements that give existence to the perception of the other and discuss the equation of power and tradition.

Key Words: *Tonyukuk inscription, Göktürk Khaganate, identity, other*

Giriş

İnsanın kendi beninin dışındaki her şeye atfedilebilecek olan öteki kavramı, disiplinlerarası bir olgudur. Psikoloji ve sosyoloji temelinde beliren bu kavramın varlığı, "ben" in inşası ve kimlik öğelerinin belirlenmesinden sonra kendini gösterir. O hâlde ötekinin görünürlüğünden söz edebilmek için referans alınan kimlik kodları ve odakları belirlenmelidir. Kendini konumlandığı yerden dünyayı seyreden, buradan hareketle eyleme geçen insan, kendini tanıırken aynı zamanda ne olmadığını fark eder. İnsan, olmadığını ötekisidir ve kendi

kimliğinin dışındakiler de onun ötekisidir. “Ötekilerden söz ettiğim ölçüde aslında hep kendimden söz ediyorum.” (Montaigne'den aktaran Schnapper, 2005: 6) düşüncesi, kimliğin ve ötekinin tespitindeki başlangıç noktasıdır. Bu bakımdan kimlikli duruşun olduğu her yerde ötekinin belirginleşmesi de kendiliğinden olacaktır. “Diğeri, öteki, yabancı, başkası gibi sözcükler insanî çeşitliliği gösterir. Bu terimler ben veya bizden farklı olan veya farklı olarak tanımlanmış birileri (bir kişi veya grup) olabilir. Ötekilik veya başkalık, bir kişinin veya gruba atfedilen bir özelliktir” (Bilgin, 2007: 176). Bu bakımdan ben veya biz bilincine sahip olmak, farklılıkların varlığıyla mümkün olacaktır. Bir başka ifadeyle ötekinin varlığıyla somutluk kazanacaktır.

Her şeyin tersi ile kaim olduğu varlıklar dünyasında, tanınma ve tanımlanmalar da karşıtlıklarla şekillenir. İyinin iyi olduğu iyi olmayanla, yani kötü olanın varlığıyla daha anlaşılır bir pozisyona konumlanır. Genel geçer bir bakışla iyilerle kötülerin konumlanışlarında beliren çatışma hâli, kimlik ve öteki kavramlarının söz konusu panoramik görünüşlerinde somutluk kazanacaktır. O hâlde her kimlikli görünüşte farklı seviyelerde de olsa ötekinin karşıtlığında görünür veya örtük bir çatışmanın varlığından söz etmek mümkündür. Bu noktada belirginlik kazanan ötekilik ve kimlik bahisleri “toplumsal kimlik kuramı” (Hortaçsu, 2007: 148) temeline yaslanmaktadır.

Sosyolojik temelde belirginlik kazanan öteki olgusu, edebiyat metinlerinin olay örgülerindeki ve izleksel kurgularındaki sosyal ilişkiler ekseninde edebiyat disiplinine de tatbik edilmektedir. Aynı zamanda psikolojik bir bağlama da sahip olan öteki mefhumu, anlatı karakterlerinin psikososyal bağlamlarının açılmasına katkı sunar. Genel itibarıyla modern Türk edebiyatı metinlerindeki psikososyal bağlamlara atfedilmek suretiyle edebiyat sahasında görünüm veren öteki meselesi, Tanzimat devri Türk edebiyatının dışındaki metinler eşliğinde pek de değerlendirilmemiştir. Hâlbuki sosyolojik ve psikolojik boyut, insanlık tarihinden bu yana vardır. Zira “ben”in olduğu her yerde öteki

de vardır. Öteki kavramının genellikle modern Türk edebiyatı dâhilinde kabul edilen eserler üzerinden değerlendirilmesi, yine aynı kavramın sosyal psikoloji disiplinin nispeten yeni olması ile ilgilidir. Modern bir terim olarak ötekiliğin izinin modern öncesi metinlerde sürülmesi de farklı görünümleri akıllara getirecektir. Bu noktada Türk edebiyatının ilk yazılı eserinin ortaya konulmasından 21. yüzyıla kadar süre gelen kesintisiz bir olgu olduğu söz konusu edilebilir. Zira “Edebiyat, bir milleti zaman içinde toplu tutan, ona birlik ve devam şuurunu veren vasitalardan biridir. Onun bu kuvveti nereden aldığı üzerinde düşünülecek bir konudur. İlk göze çarpan şey edebiyatın zamana dayanan daha doğrusu zamanla ölmeyen bir vücuda sahip olmasıdır” (Kaplan, 1945: 5). Türk edebiyatının en eski metinlerine çağdaş edebiyat metotları ile yaklaşmak “çağdaş yorumları” (Aktaş, 2000: 31) var edecektir. “Türk edebiyatı araştırmacı, toplumumuzun benliğinin, kimliğinin ve kişiliğinin göstergesi olan [eserlere dair], aydınlatıcı, kıymetlendirici çalışmalar yapar” (Tural, 1992: 7). Böylece geçmiş ile şimdi arasındaki metin düzlemleri bir bağ da kurulmuş olacaktır. Bu yaklaşımın temel gerekçesi İnci Enginün’ün “Orhon Yazıtları: Besleyici Güç” başlıklı yazısında geçen şu soruda kendini göstermektedir: “...bu yazıtlar, asırlar sonra filologlara malzeme olsun diye mi dik[ildi]?” (2013: 15) Bu sorudan hareketle mezkûr metinlere modern bakış açıları ile yaklaşmak daha anlamlı olacaktır. Öyle ki Tonyukuk’un düşün dünyasından âdeta geçmişten şimdiye taşınan bilinç, tarihî romanlara da konu olur. O hâlde Tonyukuk Yazıtı’ndaki metnin içeriği dikey boyutlu bir hamle ile şimdiyi kurmada ve şekillendirmede rol oynamaya devam etmesi bakımından böyle bir bakış açısı anlamlı olacaktır.

Madame de Steal’in tabiri ile “seçkin” (1967: 5) metinlerin varlığı, ait olunan edebî birikimin toplumsal tarafa tesiri bakımından oldukça önem arz eder. Toplumların teşkilinde mahiyetlerine göre farklı rolleri icra eden edebî metinler, bu icraları neticesinde âdeta klasik niteliğine haiz olarak seçkinleşirler. Bu bakımdan Orhon Yazıtları, Türk

edebiyatının bilinen ilk yazılı metinleri hem de Türkçedeki hitabet sanatının ilk ve seçkin örneklerini ortaya koyması bakımından ön plana çıkar. Orhon Abideleri, "Türk adının, Türk milletinin isminin geçtiği ilk Türkçe metin... Devlet ve milletin karşılıklı vazifeleri. Türk nizamının, Türk töresinin, Türk medeniyetinin, yüksek Türk kültürünün büyük vesikası[dır]" (Ergin, 2013: 15). Onun seçkinliği bu çok boyutlu içeriğine ve disiplinlerarası bakışla yaklaşımlara müsait oluşuna endeksledir.

Türkçenin bilinen en eski yazılı eserlerinden olan Tonyukuk Yazıtı, on üç asır öncesinden şimdiye taşınan bir söylevidir. Yazıttaki metnin içerimlediği hususiyetler arasında sosyal ve siyasal çevrenin algılanma boyutları da kendini gösterir. Bu algılamalar dizgesi, belirli bir konumlanmış eşliğinde gerçekleştiği için "karşıt güçlerin" (Korkmaz, 2015: 103) varlığı da gündeme gelecektir. Karşıt güçlerin somutlanmasını, ötekinin varlığıyla birlikte düşünmek gerekir. Bu makalenin temel odak noktası, Tonyukuk Yazıtı'ndaki doğal olarak Tonyukuk'un algılamasındaki ötekilerin verdiği görünümüdür. Ayrıca bu görünümlerin algılanmasına katkı sunması bakımından Çin kaynaklarındaki tarihî detayların ve Çinli yazarların Çin halkına ve Türk budununa dair ortaya koyduğu bazı çalışmalarda belirginlik kazanan ötekilik algısı da değerlendirmeye alınarak Tonyukuk Yazıtı'ndaki metnin bir nevi ötekileri üzerinden de bir kıstas belirlenmiş olacaktır.

Bilge Baga Tarkan'ın Ötekileri: Tonyukuk Yazıtı'nda "Öteki"nin Görünümleri

Bilge Tonyukuk, yazıtlarda farklı unvanlarla karşımıza çıkar: "Bilge Tonyukuk, Bilge Tonyukuk Boyla Baga Tarkan, Tonyukuk Boyla Baga Tarkan" (Aydın, 2019: 69-70). Onun bu unvanlarının yanı sıra devlet kademsindeki görevleri, Tonyukuk'un sahiplendiği konumu somutlar. Böylece Tonyukuk'un sözünü kurduğu yer olarak devlet erki ve törel duruşun olduğu çıkarımı yapılabilir.

Tonyukuk'un yazıtın birinci taşının batı yüzündeki ilk satır, kimliksel bir tanımlamayı referanslarıyla birlikte verir: "Bilge Tonyukuk, ben kendim Çin ülkesinde doğdum. (O sıralar) Türk halkı Çin'e tâbi idi" (Aydın, 2018: 104).¹ Söz konusu kimlik konumlanışları hem etnik hem de mekânsal düzlemlidir. Çinileşen Hun kökenli (Taşağıl, 2017: 119-120) Tabgaçların varlığı, Tonyukuk'un kimlikli duruşunun en önemli gerekçesidir. Tonyukuk'un Türk milletinin kalabalık Çin halkı içinde kaybolması yönündeki kaygısı, "Çin'e tabi olma" etrafında belirginleşir. Türk aidiyetli kimlik duyusunun karşısında konum alan öteki, Çin ve Çinlilerdir. Tabgaçların kalabalık Çin nüfusu baskısında kültürel kimlik yitimine uğramaları bağlamında Çin'in "yutucu öteki", "düşman öteki" ve nihayet "büyük öteki" olduğuna dair niteleme yapmak yerinde olacaktır. Yine aynı bağlamda Tabgaçların "beriki" (Durmuş, 2014: 137) yani "biz" grubundayken yitimlerle "öteki" konumuna düşen bir noktada olduğu ifade edilebilir. Böylece Hun kökenli Tabgaçların "yakın öteki" olduğu düşünülebilir. Söz konusu kimlik ve öteki algılamalarının mekânı, Türklerin tutsak oldukları Tabgaç ilidir. Geline sosyal grup tanımlarında siyasî ve askerî erki elinde bulundurma temel kıstastır. Bununla birlikte II. Göktürk kağanlığını "üst grup" ve diğer boyları "alt grup"; daha geniş bir bakışla genel görünümün "üst grup altında var olan alt gruplar" (Hortaçsu, 2007: 148) biçiminde nitelenmesi uygundur. Orhon Yazıtları'ndaki "ötekilik ve berikilik" meselesi, genelde iki durum ile belirlenir: "...Savaş ve barış. Orhon Abideleri'ne de birbirine zıt bu iki duygu hâkimdir" (Kaplan, 1984: 2).

Türklerin "han"sız kalarak Çin'e tâbi olması, törel yaşantılarına yabancılaşmaları ile ilişkilidir. Biyolojik ihtiyaçlar referanslı olan bu tavır ve töreye olan aidiyetin terk edilmesi, öteki algısını da etkiler. Bu durumu göksel unsurlarla referans eden Tonyukuk, Tanrı sözünü

¹ Tonyukuk Yazıtı'nın Türkiye Türkçesine aktarımları ve alıntılar Erhan Aydın'ın *Orhon Yazıtları* adlı çalışmasındaki metinlerden yapılmıştır.

ödünçler ve Türk'e, düşman ötekisini hatırlatmak ister: "(Ebedî) gök şöyle demiş elbette Han verdim, hanını bırakıp tâbi oldun. Tâbi olduğun için (Ebedî) gök 'öl' demiş elbette. Türk halkı öldü, mahvoldu, yok oldu" (Aydın, 2018: 104). Buradaki ölüm görünürde biyolojik referanslı olsa da örtük anlamda tinsel ve kültürel yitimlerin ölüm olarak değerlendirildiğini gözlemlenebilir.

Düşman ötekisini yeniden fark etmek, dirilmektir. Türk'ü yok edecek ötekinin varlığı her daim kendini gösterince tutsak olunan merkezlerin dışında yer alan Türk boyları bir araya gelir ve töreli, kutlu liderlerinin etrafında toplanarak kimlik duyumsamaları eylemsel boyutta görünür kılar. "Şad unvanlı" (Aydın, 2018: 105) liderin danışmanı olan Tonyukuk, bilge kişiliği ile esarettteki Türk boylarını törenin ve kimlikli duruşun hayat verici kaynağına sabitler. Epistemik kendiliği deneyimleyen Tonyukuk, bu bilinçlilik hâliyle iktidarı inşa eder. O, Türklüğün düşünen öznesi konumuna yükselir ve hakanın norm karakteri olur. Giderek güçlenen bu başkaldırı tarihsel düzlemde ikinci Göktürk kağanlığının kuruluşunu doğuracaktır (Taşağıl, 2018: 335). Bu yolda verilen mücadelelerin savaşlar şeklinde görünüm kazanması, savaşın ötekileri görünür kılmasını sağlar. Bu bakımdan yazıtlarda netlik kazanan savaş olgusu, biz ile ötekinin kontrastının pekiştirir. Çinlilerle olan savaşların yanı sıra İlderiş Kağan'ın liderliğinde toplanmayı reddeden diğer Türk boylarına karşı verilen çetin mücadeleler de bu bağlamda konum alır: "Elteriş, kağan olunca güneyde Çinlileri, doğuda Kitanlıları, kuzeyde Oğuzları çokça mahvetti" (T1 B 7 [7]; Aydın, 2018: 105).

Savaş olgusunun yanı sıra sosyoekonomik boyut da ötekinin algılanış biçiminde bir kıstas olarak karşımıza çıkar. Savaşlardan galip çıkan Tonyukuk, kendisine tâbi olan budunu müreffeh bir yaşama kavuşturur. Zira elde edilen ganimetler, başarılı av törenleri halkın biyolojik ihtiyaçlarının yeterince karşılanmasını sağlar. Buna karşılık

“düşman” olarak nitelenen “ötekiler”in yoksullukla mücadele etmek zorun olduklarına vurgu yapılır.

Tabgaçların “beriki” konumundan ötekileşen ya da düşman öteki konumuna düşmesi Çin emperyalizmi ile somutlanırken Dokuz Oğuzların bu konumu deneyimlemeleri, iktidar sahibi olma ihtirası ile doğrudan ilişkilidir. Dokuz Oğuzlarla yapılan savaşların çokluğu ve onların içine yerleştirilmiş olan casusların (kaçak) varlığı, Kök Türk konumlanışlı kimlik referansının yakın ötekisi nitelemesini akıllara getirir. Söz konusu yakınlık, soysal ve sık karşılaşma ile belirlenir. Durmuş’un “beriki” olarak nitelediği Türkler, Tonyukuk Yazıtı’nda erk ve töre sahibi kağana tâbi olmayanlar şeklinde algılanmalıdır. Bu “berikilik” hâli, kendiliğe veya törel temelli “biz” sosyal grubuna mesafe olarak da yakınlığı imlediği için burada “yakın öteki” nitelemesini kullanmak da mümkündür. Böylece ötekilik nitelemelerine ayrı bir paradigma da açılmış olacaktır. “Beriki” konumunda veya nispeten “yakın öteki” konumunda nitelenen Türk boyları törel yapıyı da çiğnemiş olurlar. Öyle ki devletin devamı için önemli olan “törelere gerektiği gibi [uymazlar]” (Rousseau, 2017: 50).

Dokuz Oğuzlardan gelen casusun verdiği bilgilerde, yeni seçilen hakanın Kitanlılarla ve Çinlilerle bir ittifak kurup İleriş öncülüğünde ve Tonyukuk bilgeliğinde erk sahibi olan birliği yıkma planlarına ulaşılır:

“...kaçığın sözleri şöyleymiş: ‘Dokuz Oğuz halkının başına bir kağan geçti’ der. (Dokuz Oğuzlar) Çin’e General Ku’yu göndermişler, Kitanlılara Tongra Eşim’i göndermişler. Gönderdikleri haber şöyleymiş: ‘Sayıları az olan Türkler (öylece) yaşıyorlarmış. Kağanı kahramanmış, danışmanı bilgeymiş. O ikisi var olduğu sürece seni (yani) Çinlileri öldürecekler’, derim. ‘Doğuda Kitanlıları öldürecekler’, derim. ‘Beni (yani) Oğuzları öldürecekler’, derim. ‘Çinliler güney taraftan saldırın, Kitanlılar doğu taraftan saldırın, ben kuzey taraftan saldırıyım. Türk Sir halkı (oldukları) yerde hiç hareket edemesin. Mümkün olursa tamamen yok edelim.’, derim.” (T1 G 2 [9]; Aydın, 2018: 106)

“Beriki” konumunda olan ve yakın öteki şeklinde tanımladığımız Dokuz Oğuzların ölüm korkusu referanslı ittifakı, Türklerin büyük ötekisi, yani Çin ile işbirliği yapmaları ile kurulur. Türk soylu bir boyun “yutucu/yok edici öteki”yle hem de başka bir Türk soylu halka karşı bu arayışa girmeleri, onları “düşman öteki” konumuna evirir. Kök Türklerin güçlenmesini istemeyen diğer Türk boyları, sık sık Çin ile işbirliği yaparak daha müreffeh ve güçlü olan Kök Türkleri tamamen ortada kaldırma planları yaparlar. Mezkûr durumda Türk soylu boyların erk istenci, ganimet hevesi ve ölüm korkusu ile Türk’ün “büyük ötekisi” olan Çin’e karşı birlik olmayı reddettikleri görülür. Tarih boyunca Türk soylu boyların birbirleriyle olan bu mücadeleleri, Türk’ün değişmez “düşman ötekisi” olan Çin’i bu bağlamda algılanmama hususiyetleri somut kılar. “Öteki olmadan ben kavramı da olamayacağı gibi, başka gruplar olmadan biz bilinci de olamayacaktır” (Assmann, 2015: 164). Ötekinin varlığı “biz” grubuna dâhil olma hususundaki bilinci var edeceği yerde, nispeten daha yerel ve dar çıkarlar için kolektif ve törel aidiyetli olan “biz” grubuna geçişi engeller. “Büyük öteki” olarak Türk’ü yok etmek isteyen Çin’i tanımlayan ve mevcut panoramayı gözlemleyen Tonyukuk, bütün Türk boylarını kendi kontrolüne alarak Türk’ün değişmez “düşman ötekisi” olan Çin’e karşı birlik olmaya davet eder. Bu davetin içinde her daim akın etme, biyolojik ihtiyaçları avlanarak giderme ve bu eylemlilik hâli ile daima güçlü olma durumları ön plana çıkar. Türk soylu boyların kendiliklerine yabancılaşmaları karşısında Tonyukuk askerî, siyasî ve stratejik anlamda daima etkin bir biçimde karşımıza çıkar. “Ötekini meşrusuzlaştırma, otomatik olarak kendini meşrulaştırmayı sağlar” (Bilgin, 2007: 187). Tonyukuk’un birlik çağrılı konumu, tâbi olmayı meşru görmemeyi de beraberinde getirir. Bu onun kimlikli, bir başka ifadeyle törelî duruşunun en somut göstergesi hatta kanıtıdır. “Töre bağlamında biz[i]” (Kılıç, 2018: 213) var kılan Tonyukuk’un kimlikli duruşu, öteki konumuna düşen Türk soylu boyların kendilerinde görünür kılamadığı bilinç hâlini de verir: “Yufka iken delinmesi kolaymış. İnce olanı koparmak kolaymış, yufka kalın olursa delinmesi zormuş, ince

yoğun olursa kopması zormuş” (T1 G6 [13]; Aydın, 2018: 107). Bu kimlikli duruş, Türk birliği referansına erişme gayretinde olup mekânsal konumla olarak da Ötüken topraklarına sabitlenir. Bu bakımdan Ötüken, Tonyukuk Yazıtları'nda kimlik kurucu, koruyucu ve muhafaza edici bir “hafıza mekânı” olarak varlık bulur. Onları “atlı oluşları, onların yerleşik kavimler üzerine sürekli akınlar yapmalarını mümkün kılar ve onlarda bir ‘hâkimiyet duygusu’ uyandırır” (Kaplan, 1984: 1). Mezkûr hâkimiyetin korunduğu mekân Ötüken'dir.

Tonyukuk'un öteki algısı, yazıtta sıklıkla “düşman” kelimesi ile ifade edilir. Düşmanlığın atfedildiği nokta kağanlık odaklıdır: “Çin kağanı düşmanımızdı. On Ok kağanı düşmanımızdı. Çok sayıdaki Kırgızlar (ve onların kağanı) Küçlüg Kağan düşmanımız oldu” (T1 D 2[19]; Aydın, 2018: 109). Bu düşman kağanlara Türgeş kağanı da eklenir. Kırgızlar üzerine yapılan baskın ile bütün unsurların Kök Türk devletine tâbi olmaları sağlanır. Böylece kimlikli ve töreli duruşun güçlü ordu ve stratejik hamleler pekiştiği görülür. Başarılı akınlar neticesinde düşman öteki seviyesinde alımlanan Kırgızlar, “beriki” ya da “yakın öteki” konumuna çekilir. Başka bir yorumla; bay kılınan Kırgızlar ise töreden uzaklaşmaları sebebiyle kendine yabancılaşır ve “ötekileşen” olarak belirginlik kazanır.

“Büyük Öteki” Çin'in Kendine ve Türk'e Dair Öteki Bağlıları

Çin kaynaklarından T'ang Tarihi'nin Türkler bölümünde “Tun-yu-ku” (Togan vd., 2017: 402) Tonyukuk'un nazarından çözümlenen “ötekilik” meselesini kendisinden başka bir kıstas belirlemek için farklı metinlerdeki Çin halkı algısına ve bu halkın ötekilere dair alımlamalarına bakmak isabetli olacaktır. Ahmet Taşağıl'ın aktardığına göre; “bilindiği üzere İslâm öncesi Türk tarihinin kaynaklarının büyük çoğunluğu Çince” (Taşağıl, 2004: 5). Bu bakımdan Çin'in ötekisi konumunda olan Türk boylarına dair algıları ve tarihî detayları söz konusu Çince

kaynaklarda bulmak mümkündür. Mezkûr kaynakları tarayan Ahmet Taşağıl, *Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları (M.Ö. III-M.S. X. Asır)* başlıklı çalışmasında birçok Türk boyuna dair Çin'in farklı hanedanların hazırladığı tarihî metinlerdeki görünümüne odaklanır. Bu bakımdan Tonyukuk Yazıtı'nın II. Göktürk Devleti döneminde dikildiği tarihî gerçekliği eşliğinde mezkûr kitapta yer alan Göktürklerle ve onların münasebet kurduğu bazı Türk boylarıyla ilgili bölümlere odaklanmak ilk etapta oluşacak bir algı için uygun olacaktır.

Dünya tarihi boyunca birçok milletin özellikleri ve bazılarının isimleri dahi ötekinin algısallığında ifadeye kavuşmuş ve belirginlik kazanmıştır. "Büyük öteki" Çin kaynaklarında "Tujue" (Yıldırım, 2017: 60) diye de tanımlanan Göktürklerin ikinci kağanlık döneminde yaşayan muhtelif boylara mensup Türk soylu halkların Tonyukuk Yazıtı'ndaki konumları, Çin kaynakları referanslarında da benzerlik gösterirler. Söz gelişi Baykal Gölü civarında yaşayan "A-tie (Ediz) boyu" (Taşağıl, 2004: 49) örneğinde bu durum gözlemlenebilir. Tonyukuk Yazıtı'nda "beriki" şeklinde nitelenen Kırgız "Dokuz Oğuz [Çin kaynaklarında chiu-hsing" (Togan vd., 2017: 384 gibi boyların isminin anılmasına rağmen A-Tie boyunun adı anılmaz. Fakat "Kül Tegin, Oğuzlarla Togu Balık şehrinde savaştıktan sonra Koşulgak'ta Ediz boyu ile çarpışmıştır" (Taşağıl, 2004: 50). A-Tieler "711'de Kapgan'dan kaçarak Çin'deki T'ang imparatorluğuna sığınır... topraklarının adı Çinliler tarafından değiştirilerek 'Chi-t'ien eyaleti (chou) olur" (Taşağıl, 2004: 49). Dolayısıyla Tonyukuk Yazıtı'ndakine benzer bir "berikilik" ötekileşen unsurlarla örtüşür. Göktürk iktidarına tâbi olmayan unsurların Çin'e sığınması, başta isim fenomeni olmak üzere birçok varoluşsal hususiyette Çinleştiği görülür.

Söz konusu edilen "berikilik" ve nispeten "yakın ötekilik" noktasına bağlanım; II. Göktürk kağanlığına tabiiyet, Türk boylarının "büyük öteki" konumundaki Çin ile olan münasebetlerine göre belirginlik kazanır. Kıstas, Çin ile olan ilişki seviyesi ve II. Göktürk

iktidarına karşı çıkışla belirlenir. Böylece Çinleşen Türk soylu halkların varlığı gündeme gelir ki bu konuda Kürşat Yıldırım'ın *Bir Zamanlar Türk İdiler - Türk Kökenli Çin Aileleri* adlı kitabında çok kapsamlı bilgiler mevcuttur. Öyle ki Çinliler tarafından "Shi" (Yıldırım, 2017: 62) şeklinde adlandırılan ve Çinleşen Türk soylu bu topluluk, Göktürklerin kurucu ailesi Aşina'dan gelmektedir. Dolayısıyla Çin erki, birçok Türk soylu boyu kendi içinde Çin sosyal grubuna dâhil etmiş ve Türk töresinden koparmıştır. Nihayet "Türklerin tarih boyunca en fazla Çin içlerinde yok oldukları" (Yıldırım, 2017: 13) tarihî gerçekliği bağlamında Tonyukuk Yazıtı nezdinde "ötekilik" bahsi açmanın ne derece isabetli olduğu iddia edilebilir.

Araştırmacılar tarafından oldukça değerli ve belirleyici kabul edilen Eski T'ang Tarihi'nin Türkler bölümünde de Çin'in Türkleri öteki olarak gördüğüne dair birçok emare mevcuttur. Çin halkının Türkleri kendilik aidiyetlerinden ve törel bağlarından kopartmak suretiyle sergilediği tavırlara bir örnek olarak mezkûr kaynakta geçen 5162:5 bölümündeki şu ifadeler oldukça dikkat çekicidir:

"Şimdi onlar bize tâbi olduklarına göre, bunların hemcinslerinin kalıntılarını gruplara bölerek onları dağınık bir şekilde Sarı Irmağın güneyindeki, Yen-vilâyeti, Yü vilâyeti gibi vilayet ve kazalarda çiftçilik ya da dokumacılık yapmaları için yerleştirmeli. Böylece, milyonlarca esir Türk medenileşerek ahalimizin bir parçası olurlar. Böyle bir siyasetin Çin'de nüfus artışı sağlamaya da yararı olurdu. Sınırlardaki surların kuzeyindeki bölge de devamlı olarak boş kalmış olurdu." (Togan vd., 2017: 326)

Pasajda dikkat çekici olan Türklerin karakteristik özelliği olan bozkır hayatından ayırmak suretiyle yaşam biçimini değiştirme çabasıdır. Çin'in bunu yapmadaki amacı Çin Seddi'nin kuzeyini daha da güvenli kılmaktır. Ayrıca Çin yaşam biçimini ve yerleşik hayat alışkanlıklarını benimseyen Türkler, kendi kimliklerini kaybederek Çinleşecektir. Dolayısıyla Tonyukuk Yazıtı'nda sıklıkla vurgulanan birlik olma ve Ötüken'de konumlanma çağrısı, "büyük öteki" Çin'in temel tarihî

kaynaklarından biriyle daha muhkem bir anlam kazanır. Çin'in "büyük" veya "yutucu öteki" olma hâli "bölüp güçsüz kılmak" anlayışı eksenindeki tavrı farklı bir kaynak mesnediyle bir daha somutlanmış olur. Ayrıca Çin'e yavaş tabi olanların "beriki" veya "ötekileşen biz grubu üyeleri" konumuna düştüklerine dair şu detay dikkat çekicidir:

"Kutluk'un oğlu Kül Tegin, eskiden kendisine tabi olmuş boyları toplayarak, Bügü Çor'un oğlu *kiçig kağanı* ve Bügü Çor'un bütün kardeşlerini, hem de yakınlarını öldürdü. Ondan sonra, ağabeyi Sol Bilge Beyi Mo-chi-lien, Bilge Kağan olarak tahta çıktı.

O sırada Tatabılar ve Kitanlar birbiri ardından biat etmek üzere sınırlardaki surların kapılarını çaldılar; Türkişlerden Su-lu kendisini Kağan ilan etti; Türklerin *bölük*'leri pek çok ve çeşitli olduğu için, gönüllerine muhalefet duygusu hâkimdir, yani, her birinin kendi fikri vardır ve kısacası başkasının fikrini dinlemek istemezler düşüncesiyle, Bilge Kağan, eskiden Bügü Çor'un tuğlu beyi olmuş olan Tonyukuk'u askerî işlerde kendine baş müşavir olarak atadı... Sınır ötesi kavimler, yani Türkler, ona çok saygı gösterirlerdi." (Togan vd., 2017: 329)

Tonyukuk'un Çin nazarındaki algısı da bu pasajda kendini gösterir. Fakat esas ilgi birçok Türk boyunun Bilge Kağan'a tâbi olmak yerine Çin'e tâbi olmak için Çin Seddi'nin surlarının ötesine geçme arzusuna sevk edilmelidir. Bu noktadaki tabiiyet, bencillik ilkesi veya kendi dediğinin dışında bir fikri kabul etmemek durumu ile gerçekleşir. Böylece Tonyukuk Yazıtı'nda geçen ve "beriki" olarak tanımlanan Türk boylarının varlığı farklı bir kaynak üzerinden gözlemlenmiş olur.

Tonyukuk Yazıtı'ndaki ötekilik meselelerine dair yapılan tarihî kaynaklardaki benzer durumların serimlenmesine ilaveten Çinlilere dair genel kabul gören bir kaynaktaki benzer algılara da odaklanmak, Türk'ün "büyük ötekisi" Çin halkının nazarındaki ötekiler imgesinin somutlanması için yerinde bir iş olacaktır. Çinlilere ve Çin'e dair birçok araştırma ortaya koyan ve Batılı ülkelerdeki üniversitelerde de görev yapan Ku Hung-Ming, Türkçeye *Çin Halkının Zihniyeti* ismiyle çevrilen eserinde Çinlilerin karakteristik özelliklerine dair aidiyet hissettiği Çin

milletine dair tartışmaya açık fikirler ortaya koyar. Bunlar birkaçını değerlendirmek, "Tonyukuk Yazıtı"nda Türk'ün "büyük ötekisi" olarak görünüm veren Çin halkına dair farklı bir bağlamı açma anlamına gelecektir. Hung-Ming'e göre Çin halkı oldukça "gentil (kibar, görgülü)" (Hung-Ming, 2013: 40) özelliklere sahiptir. Hung-Ming, Çin halkının özelliklerini sıralarken "başka" ya da "öteki" üzerinden de söylem oluşturur: "Çinliler terbiyelidir, çünkü yürekleriyle yaşadıklarından kendi duygularını tanırlar, bu da başkalarının duygularını dikkate almalarını sağlar" (Hung-Ming, 2013: 45). Bu noktada Japon kültürü üzerinden bir karşılaştırma yapılır. Çin terbiyesinin Japonlar gibi özenle kurallara bağlı olmamasına rağmen oldukça hoş olduğunu iddia eden Hung-Ming'in ifadelerindeki taraflı tutumu şu cümlelerden gözlemlemek mümkündür: "Hakiki Çinli cahil olabilir, ama bu cahillikte kabalık yoktur. Hakiki Çinli çirkin olabilir, ama bu çirkinlikte iğrençlik yoktur. Hakiki Çinli bayağı olabilir ama bu bayağılıkta asla saldırganlık yoktur. Hakiki Çinli aptal olabilir, ama bu aptallıkta saçmalık yoktur. Hakiki Çinli kurnaz olabilir, ama bu kurnazlıkta kötülük yoktur. Yani burada demek istiyorum ki bedenindeki, zihnindeki, kişiliğindeki kusurlarda bile tepkinizi çekecek bir şey yoktur" (Hung-Ming, 2013: 41). Alıntılanan pasajda Çin'in ötekilerine hitap edildiği ya da ötekilerin nazarındaki Çin algısının varlığı gözlemlenir. Zira sıralanan niteliklerin birçoğunun referansı Çin halkının dışındaki gruplardır. Bununla birlikte Çinlilerin evrensel boyutlu bir algılama ile gözlemlenen olumsuz özelliklerine rağmen oldukça saf, temiz ve görgülü oldukları iddiasında olan yazar; kurnazlığın kötülükten arınmış, bayağılığa rağmen saldırgan özelliklerden bağımsız olduğunu savunur. Çin aidiyetinin dışında dahi tezatlık teşkil eden mezkûr kavramların, bir toplumda veya bireyde aynı anda olamayacağı çıkarımını yapmak mümkündür. Kurnazlık özelliğini taşıyan birinin kötülük yapmayacağı oldukça düşük bir ihtimal olsa gerektir. En nihayetinde bu detaylara ilaveten Hung-Ming'in şu ifadesi, odaklanılan esas metnin bağlamına yeniden dönme adına bir ipucu olacaktır: "Eski Çinli ırkında sizi şaşırtacak ilk şey, sanıyorum, onda

vahşi, saldırgan, sert hiçbir şey bulunmamasıdır” (Hung-Ming, 2013: 40). Oysa Orhon Yazıtları'ndaki Çinli algısı ve bazı Çin kaynaklarında geçen Çinlilerin Türklere karşı takındığı tavır bunun tam tersidir. Bu hususlar, yukarıda Tonyukuk Yazıtı örneğinde değerlendirilmiştir. Buna ilaveten “647'den itibaren Çinliler Orta Asya'da yaşayan boyların hepsi ile siyasi ilişki kurup onlara Çin askerî unvanları verdiler ve yeni askerî valilikler tesis ettiler. Böylece bölgenin kontrolü tamamen Çin'in eline geçiyordu” (Taşağıl, 2004: 3).

Çin kaynaklarında “Tujue (Türk)” (Yıldırım, 2017: 63) olarak nitelenen Türklerin Çin'in ötekisi olduğu ve bu minvalde Çin'in, Ku Hung-Ming'in *Çin Halkının Zihniyeti* adlı eserinde belirttiği gibi “gentil” (2013: 40) ve iyi niyetli olmadığı birçok farklı kaynaktan görülmektedir. Öyle ki “Çincece zhū liàn jiū xìng ‘dokuz sülâlesine kadar kırmak, öldürmek’, ‘miè zú sülâlesini yok etmek’ gibi terimlerle ifade edilen bu ceza yöntemine göre bir kişi suç işlerse suçluyla birlikte dokuz sülâlesi yok edilmektedir” (İnayet'ten aktaran Ayaz, 2020: 46). Bu hususta “Köl Tigin (G6) ve Bilge Kağan (K4-5) Yazıtları'ndaki “bir kişi: y(a)ñ(ı)ls(a): og(u)şı: bod(u)mı: bişükiñe: t(e)gi: kıdm(a)z: (e)rm(i)ş” ibaresi” (Ayaz, 2020: 40) bu meseleyi net bir biçimde ortaya koyar. Hung-Ming'in Çin halkına dair oldukça mübalağalı ve göreceli nitelemelerinin yine tam karşısına oturacak bir tutum Taşağıl tarafından aktarılır: “Tardu, Çin orduları ile uzun süren meydan savaşları yapmış, ağır kayıplar verdirtmişti. Artık savaş meydanlarında zafer kazanamayacağını anlayan Ch'ang Sun-sheng, Gök Türk ordusunun ve sürülerinin su içeceği kaynaklara gizlice zehir akıtarak büyük bir katliama sebep oldu” (Taşağıl'dan aktaran Ayaz, 2020: 47). Bütün tabiat unsurlarını olumsuz etkileyecek olan bu tavır, Çin'in kendi ötekilerine karşı ne derece yutucu ve yok edici bir konumda sabit kılındığının en çarpıcı göstergeleri arasında yer alır.

Sonuç

Türk edebiyatının ilk yazılı eserlerinden modern metinlere uzanan metinsel birikim, Türkçe çatısı altında toplanır. Türkçenin en eski tarihî metinleri olan Orhon Yazıtları arasında yer alan Tonyukuk Yazıtı sadece devlet erkine değil millete (buduna) de hitap eder. Modern tahlil metotlarının çoklu disiplinel bir yaklaşımla çok boyutlu bir hâle kavuştuğu yirmi birinci yüzyılda, Türkçenin eski dönemlerinde ortaya konan metinleri bu yeni metotlar eşliğinde okumak yeni bakış açıları verecektir. Bu makalede Yeni Türk edebiyatı kürsüsünde incelenen birçok metne atfedilen mezkûr yeni okuma biçimlerinden edebiyat sosyolojisinin yorumsal bağlamı ekseninde Tonyukuk Yazıtları tarihî kaynaklar eşliğinde değerlendirilmiştir. Böylece tarih - edebiyat disiplini ortak alanında kurulacak bağ ile tarihî metinlerin de tıpkı modern metinler gibi bazı sosyolojik malzemeleri teşkil ettiği sonucu elde edilecektir.

Tonyukuk Yazıtları'ndaki öteki algısının, Türk birliği ve törel yaşantı ekseninde konum aldığı çıkarımlanmıştır. Söz konusu çıkarımdan hareketle, II. Gök Türk devletinin varlığını tehdit eden Türk soylu boyların büyük/yutucu/yok edici öteki olan Çin ile işbirliği yapmalarının törel duruşu reddetme olması sebebiyle Dokuz Oğuz, Kırgız, On Ok, Türgeş gibi Türk soylu boyların devrin sosyal gerçekliğinde düşman öteki olarak algılandığı tespit edilmiştir. Törelî erkin mezkûr ötekiler tarafından tanınması, güçlü bir ordu teşkili ve müreffeh bir yaşam standardı ile mümkün olmuştur. Düşman öteki olarak konumlanan kağanların, Türk halkının da düşmanı olduğu gözlemlenir. Ötekilik tanımlamalarının Çin haricinde sosyo-politik düzlemli olduğunu söylememiz gerekir. Ayrıca ötekinin kuramsal boyutunda karşımıza çıkan farklılık ve benzemezlilik kıstasının törelî duruş ve büyük öteki olan Çin ile ilişki içinde olup olmamak ile belirginleşir.

Nihayetinde Tonyukuk Yazıtı'nda somutluk kazanan ötekilik bahislerinin sağlaması farklı kaynaklardan hareketle yapılmış olmaktadır. Böyle bir bahsin açılması, Tonyukuk Yazıtı'nın tarihî bir metin olması ile doğrudan ilişkilidir.

Bin üç yüz yıl önce bengu taşlara işlenen kutlu sözlerin, şimdiki zamana erişen tesir gücüne sahip olduğu görülür. Bu bakımdan makro düzlemde Tonyukuk, mikro düzlemde Orhon Yazıtları'nın günümüzde bilinç seviyesinde karşılık bulması çok önemlidir. 2020 yılının "Bilge Tonyukuk" yılı olarak idrak edilmesi, kutlu sözlerin öğütlediği, imlediği hususlardan hisse çıkarılmasını zorunlu kılar. Nihayetinde iktidarda olma, gelecekte bir tehdit unsuru olarak algılanıp ölüm korkusunu ve hatta kaygısı ile aynı soydan gelen boyların, toplulukların birbiriyle ötekileştirici boyutlu bir mücadeleye girmesi Türk milletinin siyasal ve stratejik geleceğine bir darbe vuracağı açıktır. Türk'ün kadim ve mevcut ötekilerinin tanınması, asırlar önce Türk birliği kaygısını yaşamış Bilge Tonyukuk'un mirasına, kimlikli ve törelî duruşuna sahip çıkmak olacaktır.

Bilgi Notu

Makale, araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Kaynakça

Aktaş, Ş. (2000). Dede Korkut hikâyelerinin edebî değeri ve çağdaş yorumu üzerine. A. Kâhya Birgül, A. Şimşek Canpolat (Ed.), *Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni Bildirileri* içinde (31-34 ss.), Ankara Kültür Merkez, Yayınları.

Assmann, J. (2015). *Kültürel bellek*. (Çev: A. Tekin), Ayrıntı Yayınları.

Ayaz, E. S. (2020). bir kişi y(a)ñ(ı)ls(a)r : og(u)şı : bod(u)nı : bisükiçe : t(e)gi : kıdm(a)z (e)rm(i)ş : cümlesi üzerine. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 39-50.

- Aydın, E. (2018). *Orhon Yazıtları*. Bilge Kültür Sanat.
- Aydın, E. (2019). *Türklerin bilge atası Tonyukuk*. Kronik Kitap.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik inşası*. Aşına Kitaplar.
- Durmuş, M. (2014). *Ömer Seyfettin anlatılarında kendilik bilince ve öteki*. Karadeniz Dergi Yayınları.
- Enginün, İ. (2013). Orhon Yazıtları: Besleyici güç. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları 3 Orhon Yazıtları'ndan Bugünkü Türk Dünyasına içinde* (15-22 ss.), Dergâh Yayınları.
- Ergin, M. (2013). *Orhun Abideleri*. Boğaziçi Yayınları.
- Hortaçsu, N. (2007). *Ben biz siz hepimiz - Toplumsal kimlik ve gruplararası ilişkiler*. İmge Kitabevi.
- Kaplan, M. (1945). Edebiyat ve millet. *İstanbul Halkevleri Dergisi*, (40), 5.
- Kaplan, M. (1985). Orhun Abidelerinde mekân-insan münasebeti. *Türklük Araştırmaları Dergisi - Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi*, (1), 1-6.
- Kılıç, İ. (2018). Köktürk Yazıtlarında primordial olgulardan hareketle "biz" ve "onların" inşası. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 207-221.
- Korkmaz, R. (2015). *Yazınsal okumalar*. Kesit Yayınları.
- Rousseau, J. J. (2017). *Toplum sözleşmesi*. (Çev: V. Günyol), Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji düşüncesinin özünde öteki ile ilişki*. (Çev: A. Sönmezay), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, K. (2017). *Bir zaman Türk idiler - Türk kökenli Çin aileleri*. Ötüken Neşriyat.

Taşagıl, A. (2004). *Çin kaynaklarına göre eski Türk boyları (MÖ III - MS X. Asır)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Taşagıl, A. (2017). *Kök Tengri'nin çocukları*. Bilge Kültür Sanat.

Taşagıl, A. (2018). *Göktürkler I-II-III*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Togan, İ., Kara, G., Baysal, C. (2017). *Eski T'ang tarihi - Türkler bölümü*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Tural, S. K. (1992). *Sorularla cevaplarla kültür edebiyat dil*. Ecdâd Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

The Tonyukuk inscription as one of the oldest known written works of the Turkish language has the quality of a speech carried to the present from thirteen centuries ago. The dimensions of the perception of the social and political environment also manifest themselves in the features of the inscription. Since the system of perceptions is accompanied by a certain positioning, the existence of opposing forces comes to the fore. It is necessary to consider the concretization of opposing forces together with the existence of the other. The article will mainly focus on the concept of the other by examining the physical qualities of the Tonyukuk inscription, in other words, in the way that the concept is perceived therein. In addition, the perception of otherness in this study will also contribute to the understanding of these physical qualities of the inscription, which became evident in some studies by Chinese historians and, as well as to the literature on the Chinese people and the Turkish population.

Orkhon Inscriptions, which are in the position of a "nurturing power" for Turkology and Turkish, are the most basic reference sources of Turkish knowledge. The words carved in stone with the concern of transferring self-knowledge to future generations shed light on the historical developments of the period. However, he conveys to the present on which values the continuation and representation of Turkish tradition will reach eternity. Tonyukuk, who inscribed on eternal stones how it would be possible to re-establish the Göktürk Khaganate, is important in terms of illustrating the strategic attitude displayed for the sake of having tradition and power. The presence of concepts of belonging in this inscription as expressed by Yabgu Tonyukuk naturally indicates the perception of the "other". The "other", which is everything other than the "self", also becomes evident in the Tonyukuk inscription. The perception of the "other" in the Tonyukuk inscription is defined through the wars that were fought in the name of the traditional power of the Göktürk Khaganate. The "other" that becomes evident in this inscription should be assessed based on Tonyukuk's knowledge, experience, and discourse. As a matter of fact, Tonyukuk as the author conveys clear information on who the "other" is. The Khitan, the Oghuz, the Chinese, the Turgesh, and the Kyrgyz peoples appear as the "others" from the viewpoint of Göktürks, who re-established their existence with the consultancy of Tonyukuk the Wise. The fact of having fought against different Turkish tribes as well will bring the perception of the "close other" to the fore. The Kyrgyz, who were addressed with the title "Bay", is described as having alienated themselves because of distancing themselves from the tradition and thus are described as having been "otherized". The impulse of dominating and having power, which led to the struggles among Turkish tribes, is an equation that identifies the alienation and the perception of the other among the Turks. As for the text-based

discourse, the only reference to "otherness" can be said to be the "opposition to the unity". Eventually, the Chinese are the "enemy other", the "big other".

The present study will address the perception of the "other" that appears in the Tonyukuk inscription from the viewpoint of Tonyukuk, the author, and the Göktürk Khaganate of the Göktürk identity. The study will also reveal the traditional elements that give existence to the perception of the other and discuss the equation of power and tradition.

In the Tonyukuk inscription, there are also tribes, although they are of Turkish descent, called "beriki" as a result of having a locational contact with the "other". The Turgesh, Kyrgyz, Oghuz, and Kitays are among the most well-known. In order to set a different criterion for the perception of the other in Tonyukuk's writing, Ku Hung-Ming, in his work translated it into Turkish with the name of the Chinese People's Mentality. In this sense, it would also be appropriate to include controversial ideas about the Chinese nation, to which the Chinese feel a belonging.

The concept of the otherness as embedded in the Tonyukuk inscription shows some links to different sources as a result of being a historical text. Therefore, their opposition to the Göktürk government and their relationship with the Chinese government is decisive in the characterization of the Turkish noble peoples as the other or the other. This study offers an interdisciplinary perspective in bringing branches of history and literature together from novel approaches.